

En fodnote til fodnoter vedrørende bind 5 af Holbergs Epistler

af professor, dr.phil. C. J. Ballhausen

Som omtalt i H. Ehrencron-Müllers Holberg-bibliografi, bind 1 (1933) p. 419, har nogle sætninger i Hans Michelsens fortale til bind fem af Holbergs Epistler fra 1754 voldt nogle fortolkingsmæssige vanskeligheder. "Hans Michelsen" skriver: "Vore Landsmænd see nu her den 5te Tome af hans Epistler; de øvrige, som med første skal komme for Lyset, vil udgiøre tvende Tomer".

Spørgsmålet er nu: Hvad menes med "de øvrige"? Mange hypoteser er her blevet fremsat (Ehrencron-Müller loc. cit.). I særdeleshed har A.E. Boye ment - og heri følges han af F. Billeskov Jansen (Kommentar til Ludvig Holbergs Epistler, VII (1953) p. 360) - at bogtrykkeren, Wentzel, da han påbegyndte trykningen, har overvurderet størrelsen af manuskriptet og beregnet dette til tre tomer. Imidlertid var der, som bekendt, kun Holberg manuskripter til et tyndt bind, som ganske vist har to pagineringer.

Det må imidlertid bemærkes, at fortalen temmelig sikkert er trykt sidst. (Ehrencron-Müller loc. cit.). Wentzel kan næppe på det tidspunkt have haft flere utrykte Holberg epistler liggende i sit officin, og Chr. Bruun i sin udgave af Epistlerne (Bind V, Kbh. 1875, p. 351) skriver da også: "Det er sandsynligt, at de "tvende Tomer" slet

ikke har været til, og at Meddelelsen om dem beror paa en Misforstaaelse, eller paa et yderlig keitet Udtryk ...".

Slår vi nu op i Holberg ord-bogens femte bind, finder vi under *øvrige*: "Som udgør den tilbageværende, tiloversblevne, resterende del af noget". Spørgsmålet er da: Hvad præcis betyder Wentzels brug af ordet *øvrige*? Den nutidige mening på bjerget synes som sagt at hælde til hypotesen, at Wentzel originalt skulle have fejlbedømt omfanget af Holbergs manuskript. Såfremt fortalen imidlertid er trykt sidst, er denne tolkning af *øvrige* næppe holdbar, og Bruuns bemærkning "et yderlig keitet Udtryk" bør genovervejes.

Ser vi nu på dateringen af Wentzels fortale, er denne København, den 17 September, 1754. I Bruuns kommentarer til Epistel 447 (loc. cit. p. 293) står der nu: "Ved Auctionen over Holbergs Bo solgtes den 7 October 1754 følgende Exemplarer af Skrifter af ham: ... 125 Epistler, alle 4 Tomer. 417 Epistler, de 2 sidste Tomer allene. ..." De to første tomer var udkommet i 1748, de to sidste i 1750. De bevarede eksemplarer findes altid indbundne sammen; I og II i ét bind, III og IV i et andet bind. Der var altså et betydeligt usolgt restoplæg af de to første "bind" af Epistlerne i 1754. Mon ikke Wentzel den 17. september 1754 har vidst, at dette restoplæg af Epistlerne ville komme til salg om en lille måned?

Min tese er derfor, at Wentzel i sit forord med bemærkningen "de tvende Tomer der med det første skal komme for Lyset" simpelthen refererer til den kommende auktion over Holbergs

egne usolgte eksemplarer af de to første bind af Epistlerne. En sådan fortolkning af forordets ord ses videre tvangfrit at forklare Wentzels brug af ordet *øvrige*.

En sidste observation vedrørende tome 5 af Epistlerne: Ehrencron-Müller bemærker (loc. cit. p. 421), at der i det Deichmanske Bibliotek i Oslo findes et eksemplar med en slutningsvignet, en fugl (hane) i stedet for en almindelig dekorationsvignet, og at den først benyttede vignet-kliché formodentlig er blevet læderet, hvorfor - i nogle eksemplarer - en anden har måttet anvendes.

At det virkelig er "hanevignet-

ten", der har erstattet "dekorationsvignetten" hen ad vejen synes at fremgå af en eksamination af eksemplarer af bind 5 af Epistlerne. Bogen er dårligt sat, og tryksatsen ses at være skredet under trykningen, mest udpræget i et eksemplar med "hanevignetten". Klarest ses dette på p. 22, øverste linie i "ikke", og på p. 112, linie 6 fra neden, i "gloende Jærn". "Hanevignetten" er derfor under trykningen indføjet til erstatning for "dekorationsvignetten". En statistik synes iøvrigt at vise, at "hanevignetten" forekommer lige så hyppigt som "dekorationsvignetten" i de bevarede eksemplarer af bind 5 af Epistlerne.

